

Полякова Вікторія Ярославна,

головний спеціаліст департаменту освіти і науки
виконкому Криворізької міської ради, кандидат педагогічних наук

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1404-0359>

e-mail: osvita516@i.ua

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО НА ПРИКЛАДІ КЕЙСУ КЛУБУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ

Poliakova Viktoriia

Chief specialist. Department of Education and Science.

Executive Committee of Krivoy Rog City Council, Candidate of Pedagogical Science

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1404-0359>

e-mail: osvita516@i.ua

FINANCIAL LITERACY OF THE FUTURE ON THE EXAMPLE OF THE CASE OF THE FINANCIAL LITERACY CLUB

Анотація. Фінансова грамотність є важливим компонентом соціально-економічного розвитку, що сприяє формуванню стійкої економічної поведінки громадян. У сучасних умовах цифрової трансформації та розвитку фінансових технологій особливого значення набувають ініціативи, спрямовані на підвищення рівня фінансової обізнаності населення. У цій статті розглядається кейс Клубу фінансової грамотності в м. Кривий Ріг як ефективна модель інтеграції фінансової освіти в систему загальної середньої освіти. Дослідження базується на аналізі Національного проекту з фінансової грамотності 2.0, що передбачає залучення учнівської молоді до практичного навчання за допомогою інноваційних ігрових технологій та інтерактивних методик. Особливу увагу приділено взаємодії освітніх установ, громадських організацій, фінансових установ і місцевої влади у процесі реалізації цієї ініціативи. Описано механізми впровадження клубної діяльності в освітніх закладах, використання ігротехнологій, а також результати впливу програми на фінансову поведінку учнів та їхніх сімей. Доведено, що учасники проекту після навчання почали активно застосовувати навички управління фінансами, планувати особистий бюджет, створювати фінансову подушку безпеки та усвідомлено використовувати банківські та інвестиційні інструменти. Аналіз отриманих результатів свідчить про позитивний вплив фінансової освіти на формування відповідального ставлення до фінансів серед молоді. Визначено ключові фактори успішності впровадження клубів фінансової грамотності, серед яких залучення мотивованих педагогів, підтримка з боку місцевих органів влади та бізнесу, а також використання сучасних цифрових платформ і методик. Результати дослідження можуть бути використані для розробки нових освітніх програм, спрямованих на підвищення фінансової грамотності серед різних вікових категорій населення. Запропоновано рекомендації щодо подальшого розвитку фінансової освіти, зокрема розширення мережі клубів фінансової грамотності та інтеграції фінансових дисциплін у шкільну програму.

Ключові слова: фінансова грамотність, цифрова трансформація, фінансова освіта, освітні ініціативи, Клуб фінансової грамотності, ігротехнології.

Abstract. Financial literacy is an important component of socio-economic development, which contributes to the formation of sustainable economic behavior of citizens. In the current conditions of digital transformation and the development of financial technologies, initiatives aimed at increasing the level of financial awareness of the population are of

particular importance. This article considers the case of the Financial Literacy Club in the city of Kryvyi Rih as an effective model of integrating financial education into the system of general secondary education. The study is based on the analysis of the National Project on Financial Literacy 2.0, which involves involving students in practical learning using innovative gaming technologies and interactive methods. Special attention is paid to the interaction of educational institutions, public organizations, financial institutions and local authorities in the process of implementing this initiative. The mechanisms for implementing club activities in educational institutions, the use of gaming technologies, as well as the results of the program's impact on the financial behavior of students and their families are described. It is proven that after training, project participants began to actively apply financial management skills, plan a personal budget, create a financial safety net, and consciously use banking and investment instruments. Analysis of the results obtained indicates the positive impact of financial education on the formation of a responsible attitude to finances among young people. Key factors for the success of the implementation of financial literacy clubs have been identified, including the involvement of motivated teachers, support from local authorities and businesses, and the use of modern digital platforms and methods. The results of the study can be used to develop new educational programs aimed at improving financial literacy among different age groups. Recommendations are proposed for the further development of financial education, in particular, expanding the network of financial literacy clubs and integrating financial disciplines into the school curriculum.

Keywords: financial literacy, digital transformation, financial education, educational initiatives, Financial Literacy Club, gaming technologies.

JEL: G53, I22, O33

Постановка проблеми. Фінансова грамотність є ключовим чинником економічної стабільності та соціального благополуччя як окремих громадян, так і суспільства в цілому. У сучасних умовах цифрової трансформації, розвитку фінансових технологій і змін на ринку праці зростає необхідність адаптації підходів до фінансової освіти. Володіння базовими фінансовими знаннями та навичками управління особистими фінансами сприяє підвищенню рівня добробуту, зменшенню боргового навантаження та формуванню культури довгострокового фінансового планування. Однак, традиційні методи навчання фінансової грамотності не завжди відповідають сучасним викликам і потребам населення. Виникає необхідність у впровадженні новітніх підходів, що поєднують інтерактивні методики, цифрові платформи та практичний досвід. У цьому контексті важливим є аналіз ефективності різних ініціатив, спрямованих на розвиток фінансової грамотності, зокрема кейсів успішних освітніх проєктів.

Фінансова грамотність є важливим фактором забезпечення економічної стійкості та соціального добробуту громадян. В умовах швидкої цифрової трансформації, розвитку фінансових технологій (FinTech), зміни моделей зайнятості та економічної нестабільності значення фінансової освіти зростає. Проте рівень фінансової грамотності населення залишається недостатнім, що призводить до прийняття необґрунтованих фінансових рішень, зростання рівня боргового навантаження та низької ефективності управління особистими фінансами. Однією з ключових проблем є розрив між традиційними методами викладання фінансової грамотності та новими реаліями, зумовленими цифровізацією та зміною фінансових інструментів. Більшість існуючих освітніх програм не враховують сучасні виклики, такі як:

- активне поширення криптовалют та децентралізованих фінансових систем;
- вплив цифрових платформ на споживчі фінансові звички;
- необхідність навчання основ кібербезпеки у фінансовій сфері;
- формування навичок відповідального інвестування.

Крім того, доступність фінансової освіти залишається нерівномірною: молодь, люди старшого віку, представники вразливих груп населення та мешканці сільських регіонів мають обмежені можливості для отримання якісних знань у цій сфері.

Аналіз досліджень і публікацій

Фінансова грамотність є важливим інструментом економічного розвитку, забезпечення фінансової безпеки громадян та підвищення їх соціально-економічного добробуту. Офіційні державні документи, такі як Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року, визначають фінансову грамотність як один із ключових напрямів формування ефективного фінансового середовища та цифрової економіки. Урядові ініціативи, зокрема освітня платформа «Дія. Цифрова освіта», спрямовані на підвищення рівня фінансової грамотності через цифрові технології, що сприяє інтеграції громадян у сучасну фінансову систему та розширенню можливостей для їх фінансової інклюзії.

Дослідження міжнародних і національних експертів демонструють, що рівень фінансової грамотності в Україні залишається недостатнім, що підтверджують звіти USAID «Трансформація фінансового сектору» (2021) та аналітичні дослідження Фонду соціального страхування України (2019). Основними проблемами є низька обізнаність щодо фінансових продуктів, слабкі навички управління особистими фінансами та відсутність культури довгострокового фінансового планування. Разом із тим, у контексті розвитку фінансових технологій (FinTech) і цифровізації фінансових послуг, актуальною є адаптація навчальних програм до нових викликів, що обґрунтовується у працях Птащенко Л. О. та Колінчука Д. В. (2021).

У науковій літературі значна увага приділяється міжнародному досвіду підвищення фінансової грамотності та його адаптації до українських реалій (Лавренюк В. В., Лавренюк А. В., 2022). Також розглядаються питання взаємозв'язку фінансової грамотності з розвитком людського капіталу, емоційним інтелектом і потенціалом молодих науковців у бізнес-середовищі (Shkoda et al., 2020; Semenets-Orlova et al., 2021). Дослідження демонструють, що ефективне управління інтелектуальним потенціалом у трикутнику «наука-бізнес-освіта» сприяє розвитку фінансової культури населення та формуванню стратегічних партнерств для фінансової інклюзії, що підтверджує необхідність впровадження сучасних освітніх підходів, інтерактивних навчальних платформ і спеціалізованих фінансових клубів, що слугуватимуть ефективним інструментом підвищення фінансової грамотності населення.

Методика дослідження. Базується на використанні кейс-методу, який дозволяє здійснити глибокий аналіз реального освітнього проєкту з фінансової гра-

мотності. Застосування цього підходу забезпечує комплексне вивчення практичного досвіду, оцінку ефективності впроваджених ініціатив та визначення ключових факторів успіху. Використання кейс-методу сприяє не лише теоретичному узагальненню отриманих результатів, а й розробці рекомендацій щодо масштабування подібних освітніх програм у інших регіонах.

Невирішені раніше питання частин загальної проблеми. Невирішені раніше питання загальної проблеми включають недостатнє емпіричне обґрунтування ефективності існуючих методів і відсутність уніфікованих підходів до їх застосування. Крім того, залишається актуальним врахування міждисциплінарних аспектів та адаптація теоретичних моделей до реальних умов.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до формування фінансової грамотності в умовах цифрової трансформації на прикладі реального кейсу.

Виклад основного матеріалу. Фінансова грамотність є однією з ключових компетентностей, з якою кожна людина взаємодіє з суспільством. Вміння рахувати гроші, ба більше — управляти ними — сьогодні важлива риса кожної самодостатньої людини. Коли вперше треба говорити з дитиною про таку здатність? Рецепт тут може бути безліч. Але, беззаперечно — чим раніше, тим краще, адже коли людина починає заробляти гроші, мабуть це вже запізно.

Приблизно так розмірковували й поважні ініціатори Національного проєкту з фінансової грамотності 2.0, які започатковували цей, багато у чому перший, але, як виявилось, вдалий та успішний проєкт. Серед тих, хто стояв у витоків проєкту — громадська організація «Діловий клуб «Партнер», Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, виконком Криворізької міської ради, Перший український міжнародний банк, Державний університет економіки і технологій, а також амбасадори фінансової грамотності — педагоги-новатори, які «рухали» проєкт та залучали до нього учнівську та студентську молодь.

Ще 2023 року в м. Кривому Розі розпочали пілотний етап проєкту зі створення клубів фінансової грамотності у 8 ліцєях міста. Підібрано по 2 педагогів-тренерів та 16 учнів 10-х класів, які виявили бажання навчатися фінансовій грамотності. Розпочалося їх спільне теоретичне навчання, а усі теоретичні знання закріплювалися на практиці під час гри «Життєвий капітал».

Чому проєкт стартував у Кривому Розі? Не в останню чергу тому, що Кривий Ріг — це одне з найбільших промислових міст України, серце гірничо-металургійного комплексу країни. Місто з багатою історією розвитку гірничо-металургійної економіки, основу якої складають великі промислові підприємства. Проте війна, яка зараз триває в Україні, кардинально змінила економічні реалії. Вона чітко показала важливість і необхідність підтримки саме малого, мікро- та середнього бізнесу, як основи стійкої економіки.

Саме тому між виконкомом Криворізької міської ради та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб був підписаний Меморандум про співпрацю щодо підвищення рівня фінансової грамотності серед мешканців територіальної громади, зокрема молоді. Управлінська команда Криворізької громади спільно з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та громадською організацією «Діловий клуб «Партнер» за фінансової підтримки Першого українського міжнародного банку, реалізуючи Національний проєкт з фінансової грамотності 2.0, прагнули, щоб здобувачі повної загальної середньої освіти були успішно реалізовані у подальшому професійному та особистому розвитку. Ким би далі не

стала людина, яку б професію не здобула, питання грошей торкається кожного. І дуже добре було б володіти базовими навичками з фінансової грамотності. Створивши у 2022 році мережу ліцеїв академічного спрямування, департамент освіти і науки виконкому Криворізької міської ради чітко визначив напрямки їх розвитку та всіляко сприяв набуттю цими закладами нової якості. Основною метою було створити таке освітнє середовище в ліцеях, яке б вигідно вирізняло цей тип закладів від гімназій.

Так, у Кривому Розі з'явився новий потужний проєктний партнерський рух. Цікавою темою для подальших життєвих навичок старшокласників був обраний напрям — фінансова грамотність. Основна мета проєкту — навчити дітей розпоряджатися особистими ресурсами: часом, відносинами в сім'ї, грошима, можливостями, мріями, рішеннями, результатами тощо. За основу взято знання й досвід викладачів/вчителів та інноваційну ігротехнологію — гру-симулятор українського виробництва «Життєвий капітал», а менторів обрано з числа амбасадорів фінансової грамотності та ГО «Діловий клуб «Партнер».

Через десятикласників, які тоді, у 2023 році, прийшли у проєкт, і занурилися разом з педагогами у незвичний для них світ фінансів, через деякий вдалося підтягнути до проєкту і їх батьків. Так і виник у Кривому Розі **унікальний освітній продукт — Клуб фінансової грамотності**. Тоді ж з'явилося і його основне гасло — «Даємо крила дітям!».

Протягом реалізації Проєкту криворізькі учні представляли Україну на Першому Міжнародному турнірі з фінансової грамотності серед української учнівської молоді з 12 країн світу, де посіли II командне місце і здобули дві персональні перемоги. Були також успішно реалізовані міні-проєкти «Фінансова бібліотека», «Блог клубів фінансової грамотності» тощо. Новою формою роботи стали виїзні навчально-тематичні екскурсії до Музею грошей Національного банку України.

У жовтні 2024 року урочисто презентовано впровадження II етапу Національного проєкту з фінансової грамотності 2.0 у м. Кривий Ріг: створено нові клуби фінансової грамотності вже у 12 ліцеях академічного спрямування міста за фінансової підтримки банку ПУМБ. У жовтні 2024 року до Всесвітнього тижня заощаджень спільно з менеджерами банку ПУМБ для більш як тисячі учнів закладів загальної середньої освіти було проведено інтерактивні лекції «Все про заощадження та їх безпеку».

Наразі, учні другого року навчання опановують курс «Соціальне шкільне підприємництво» вже в листопаді минулого року було проведено першу зустріч клубівців з успішними підприємцями міста.

У 2024 році до реалізації Проєкту долучилися студенти інших вузів міста — Криворізького національного та Криворізького державного педагогічного університетів. Напрацьований позитивний досвід був презентований у громадах Києва, Тернополя, Кам'янець-Подільського, Згурівки Київської області та в Європі.

Проведена спільна робота дозволила подати колективну заявку на участь у конкурсі Проєктів, організованих Фондом родини Богдана Гаврилишина на отримання Премії відповідальності «Responsibility Award» в номінації «Історія відповідального партнерства: громади». У 2024 році ця Премія відзначить організації громадянського суспільства та їхні історії відповідального партнерства,

які в часи повномасштабної війни своєю взаємодією зміцнюють Україну та демонструють відповідальність на різних рівнях. Досвід показав, що в процесі створення і функціонування клубів фінансової грамотності запустилася хвиля змін та впливів на всю територіальну громаду: понад тисячу дітей, педагогів та батьків отримали базові знання з фінансової грамотності та підвищили рівень управління власними ресурсами. А загалом до проєкту опосередковано долучилися більш як 15 тисяч учасників.

Цікаво, що саме через ігропрактику «Життєвого капіталу» почали закріплювати свої життєві навички юні криворіжці. Для них було проведено вхідне діагностування, а на виході виявилось, що усі учні після проходження курсу почали формувати фінансову подушку безпеки, планувати особистий бюджет, користуватися кешбеком, відкрили депозити в банках, почали вести облік доходів і витрат.

Деякі учні навіть змінили профілі навчання (з гуманітарних на економічні і математичні). Так клубна діяльність сприяла свідомому вибору подальшої професійної і освітньої траєкторії. Діти принесли базові знання з фінансової грамотності у свої родини, тим самим почали впливати на рішення батьків щодо формування сімейного бюджету, набули навичок читання спеціальної фінансової літератури, сформували уміння домовлятися, партнеритися задля спільної вигоди кожного, набули комунікативних навичок. По-іншому побачили у проєкті своє призначення педагоги. Вони почали особисто активно використовувати ширшу палітру фінансових інструментів, подолали страхи щодо використання банківських і страхових послуг, деякі набули статусу фізичної особи-підприємця (ФОП), а ще зріс їх авторитет серед колег і батьків. Криворізькі педагоги стали співавторами навчальної програми для учнів закладів загальної середньої освіти «Основи управління особистими ресурсами. Фінансова грамотність».

До речі, про батьків, вони відзначили, що за результатами проєкту значно зміцнили свою довіру і повагу до дітей, стали ближчими й родинні зв'язки,

Міська ж влада відзначає, що у місті активізувався молодіжний рух, у якому утворюється молода ділова еліта територіальної громади. Діти точно запам'ятають цей досвід, адже головне у справі реалізації Проєкту — це вдихнути в молоду людину віру в себе і своє майбутнє в своїй державі, у своєму місті, надати йому духовну і фінансову опору. А запорука цьому — креатив, поміркованість та партнерство. І усі ці експерименти і проривні ідеї народилися у воєнний час, коли такі виклики, як прильоти, щоденні сигнали «Повітряна тривога», відключення світла тощо — були перешкодами..., але не зламали бажання вчитися, бути стійкими і незламними. Уклінно вдячні кожному Захиснику і Захисниці за можливість жити і працювати в рідній Україні!

Література

1. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні. URL: <http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey->

Report_June2019_ua.pdf?fbclid=IwAR2AlpnGNn8big9d0_v6YEhNBwL69ErT0ToDVmY5Rq8dIJqSvLVndCm5ueM.

4. Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>

5. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році: звіт проєкту USAID «Трансформація фінансового сектору». URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4

6. Птащенко Л. О., Колінчук Д. В. Актуалітети підвищення рівня фінансової грамотності українців у період розвитку фінтеху. Економіка і регіон. 2021. № 4(83). С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4\(83\).2532](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4(83).2532)

7. Лавренюк В. В., Лавренюк А. В. 2022. Підвищення фінансової грамотності населення: зарубіжний досвід. БІЗНЕС ІНФОРМ. 2022. № 1. С. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-59-67>.

8. Shkoda, T., Tepluk, M., Riepina, I., Semenets-Orlova, I., & Domina, O. (2020). Motivational climate as the realization mechanism of young scientists' potential in business environment. Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice, 4(35), 222–534. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.222534>.

9. Shkoda, T., Tepluk, M., & Sahaidak, M. (2020). Intellectual potential management in forming strategic partnership of science-business-education. Baltic Journal of Economic Studies, 6(5), 221–232. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-5-221-232>

10. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Shkoda, T., Marusina, O., & Tepluk, M. (2021). Emotional intelligence as the basis for the development of organizational leadership during the covid period (educational institution case). Estudios de Economia Aplicada, 39(5). <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5074>

References

1. Diia. Tsyfrova osvita. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
2. Kontsepsiia rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
3. Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini. URL: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf?fbclid=IwAR2AlpnGNn8big9d0_v6YEhNBwL69ErT0ToDVmY5Rq8dIJqSvLVndCm5ueM.
4. Stratehii rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>
5. Finansova hramotnist, finansova inkluziia ta finansovyi dobrobut v Ukraini u 2021 rotsi: zvit proiektu USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf?v=4
6. Ptashchenko L. O., Kolinchuk D. V. Aktualitety pidvyshchennia rivnia finansovoi hramotnosti ukraintviv u period rozvytku fintekhu. Ekonomika i rehion. 2021. № 4(83). S. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4\(83\).2532](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.4(83).2532)
7. Lavreniuk V. V., Lavreniuk A. V. 2022. Pidvyshchennia finansovoi hramotnosti naselennia: zarubizhnyi dosvid. BIZNES INFORM. 2022. № 1. S. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-59-67>.
8. Shkoda, T., Tepluk, M., Riepina, I., Semenets-Orlova, I., & Domina, O. (2020). Motivational climate as the realization mechanism of young scientists potential in business

environment. *Financial and Credit Activities: Problems of Theory and Practice*, 4(35), 222-534. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.222534>.

9. Shkoda, T., Tepliuk, M., & Sahaidak, M. (2020). Intellectual potential management in forming strategic partnership of science-business-education. *Baltic Journal of Economic Studies*, 6(5), 221-232. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-5-221-232>

10. Semenets-Orlova, I., Klochko, A., Shkoda, T., Marusina, O., & Tepliuk, M. (2021). Emotional intelligence as the basis for the development of organizational leadership during the covid period (educational institution case). *Estudios de Economía Aplicada*, 39(5). <https://doi.org/10.25115/eea.v39i5.5074>